

VAKIF MAL VARLIKLARININ KORUNMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Yrd.Doç.Dr.Ö. Sezai ŞENEL

I. VAKFIN TANIMI, TARİHİ GELİŞİMİ VE YÖNETİMİNE GÖRE VAKIFLAR

A. VAKFIN TANIMI:

G enel bir tarifle Vakıf, "Bir malın sahibi tarafından kendi rıza ve iradesi ile şahsi mülkiyetten çıkartılarak, belirli şart ve gaye ile hayır hizmetine ebediyyen tahsis edilmesi"dir.¹

Medeni Kanun'da ise, Vakıf başlı başına mevcudiyete haiz olmak üzere bir malın belli bir gayeye tahsisi olarak tanımlanmıştır.² Aynı maddenin ikinci bendinde, vakfedilen malın bütün veya gerçekleşmiş ya da gerçekleşeceği anlaşılan her türlü gelirin veya ekonomik hakların belli bir gaye için vakfedeceği hükmü yer almaktadır.

Yukarıda yaptığımız bu tanımlardan da anlaşılacağı gibi Vakıflar, fertlerin taşınır taşınmaz mallarını dışardan hiçbir tesir, mecburiyet ve mükellefiyet olmaksızın sırf kendi rıza ve istekleri ile şahsi mülkiyetlerinden çıkarıp, yani kendileri tarafından tayin olunan şart ve hizmetlerin ifası için ebedi olarak kururlar.

Ferdi mülkiyetten çıkarılan ve mülkiyet hakkının mal sahibine ve mirasçılara sağlayacağı hak ve menfaatlerin bir kısmı veya tamamı toplum yararına sunulan bu mallar, vakfın kurulmasıyla şahsiyet kazanır. Bu suretle kurulan her vakıf, hükmi şahsiyeti olan müstakil bir varlık olup, bunlar vakfiyelerinde yazılı esaslara göre kendi idare organları tarafından yönetilirler.

B. VAKIFLARIN TARİHİ GELİŞİMİ:

Atalarımız, İslâmiyetin kabulünden önce de kurdukları uygarlıklarda vakıf müessesine yer ve önem vermişlerdir. Türk vakıflarının ilk yazılı vesikası milattan önce 1280 yılında (zamanımızdan 3273 yıl önce) yazılmış Eti Vakfiyesidir.³ İslamiyetin kabulünden sonra Türklerdeki vakıf anlayışı ise değişmiş, belli bir malın belli bir amaca hizmet etmesi şeklinde gelişmiştir.⁴

Osmanlı İmparatorluğundaki vakıf müesseseleri çoğunlukla imaretler ve bu imaretlerden elde edilen gelirlerle görevlerini yerine getirdikleri görülmektedir. Bu amaçla Osmanlı İmparatorluğu döneminde çok sayıda han, hamam, çeşme, aşevi, değirmen, cami gibi halen günümüzde tarihi eser olarak korunan tesisler yapılmıştır.⁵

Osmanlı imparatorluğu döneminde vakıfların gelirine dayanarak İstanbul ve diğer Osmanlı şehirlerinde çeşitli kültürel ve ticari bina ve tesisler kurulmuştur. İmparatorluk zayıfladıkça vakıflar ve vakıf gelirlerinde zayıflama görülmüştür.⁶

1. **Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Vakıf Özel İhtisas Komisyonu Raporu** (Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı 1983), s.34.
2. Kemal Oğuzman ve Şener Akyol, **Medeni Kanun Borçlar Kanunu ve İlgili Kanunlar, Tüzükler, Yönetmelikler** (İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1967), s.30.
3. **Vakıflar Genel Müdürlüğünün Problemleri ve Öneriler** (Ankara: T.C.Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1982), s.2.
4. **Cumhuriyetin 50. Yılında Vakıflar** (Ankara:T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1973), s.1
5. Halim Baki Kunter, "Türk Vakıflarının Milliyetçilik Cephesi", **Vakıflar Dergisi**, S.III (1975), s.1.
6. **1973 Türkiye Yılığ** (Ankara:T.C. Başbakanlık Basım Yayın Genel Müdürlüğü, 1973), s.543.

Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarından 1960'lı yıllara kadar olan zamanda ise vakıflaşma harekâtının zayıfladığı ve vakıf konusunda belli bir duraklama dönemine girildiği gözlenmektedir. Bu dönemde, vakıfların denetiminden sorumlu Evkâf Nezareti, 3 Mart 1924 tarih ve 429 sayılı kanunla kaldırılmış ve 4 Ekim 1926 tarihli Türk Medeni Kanununda "Tesis" başlığı altında yeniden düzenlenmiştir.

1960 sonrası plânlı döneme geçilmesiyle vakıflaşmada önemli ve hızlı gelişmeler olmuş, 1964 yılında Türk Medeni Kanunu değiştirilerek yeniden Türk-İslâm geleneğine uygun vakıfların kurulmasına imkân tanıyan bir kanun tasarısı hazırlanmış ve bu tasarı 13 Temmuz 1967 tarihinde TBMM'de kabul edilerek 903 sayılı Vakıflar Kanunu olarak kesinleşmiştir.⁷

C. YÖNETİMİNE GÖRE VAKIFLAR:

Vakıflar yönetimi bakımından; Mazbut Vakıflar, Mülhak Vakıflar, Azınlık Vakıflar ve Yeni Vakıflar olmak üzere dört grupta toplanabilir.

1. Mazbut Vakıflar: Mütevellileri kalmamış, vakfın devamlılığını sağlamak için yönetimi devlet adına Vakıflar Genel Müdürlüğüne yürütülen vakıflardır. Halen Vakıflar Genel Müdürlüğüne yönetilen bu tür 24.742 vakıf bulunmaktadır.⁸

2. Mülhak Vakıflar: Mütevellileri (Yönetim organları) tarafından yönetilen gözetimi ve denetimi devlet adına Vakıflar Genel Müdürlüğüne yürütülen vakıflar olup sayıları 437 adettir.

3. Azınlık Vakıflar: Yurdumuzdaki azınlık vatandaşların dini, sosyal, kültürel ihtiyaçlarına cevap veren ve ait olduğu azınlık cemaati tarafından seçilen, yönetim kurulları ile yönetilen, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün denetim ve gözetimi altında bulunan vakıflardır. Bu vakıfların sayısı ise halen 176 kadardır.

4. Yeni Vakıflar: 1967 yılında çıkarılan 903 sayılı kanunla kurulmuş olan bu vakıfların diğer vakıflardan farkı, sözkonusu bu vakıflara vergi muafiyetinin sağlanmış olmasıdır.

Bugüne kadar kurulan ve vergi muafiyeti talep eden gayesi öğrenci okutmak, okul yaptırmak ve burs vermek gibi bir kısım kuruluşlar yeterli sermayeleri olmadan ve yalnız çıplak mülkiyeti vakfa ait, gelirleri vakıf yönetim kurulunun tasarrufu altında olmak üzere bina, işhanı, arsa, arazi gibi gayrimenkulleri mal varlığı olarak gösterip, kanunda yer alan vergilerden muaf olmuşlardır.⁹

1926 yılından 903 sayılı kanunun çıktığı 1967 yılına kadar yalnızca 50 vakıf kurulabilmişken, 903 sayılı kanunun yürürlüğe girdiği 1967 yılından 1986 yılına kadar 200 ve bu tarihten günümüze kadar da 2500 vakıf kurulmuştur. 41 yıl gibi uzun bir zamanda sadece 50 vakfın kurulmasına karşın 1967'den 1986'ya kadar 200 vakfın kurulması ve bundan sonra da 7 yılda 2500 vakfın kurulmasının sebepleri ciddi olarak araştırılmalıdır.

Vakıf kuruluşunda amacı gerçekleştirici "*Yeterli Mal ve Hakkın*" varlığı birinci şarttır. Oysa son yıllarda kurulan vakıfların çoğunda amacı gerçekleştirici "*Mal ve hakkın*" varlığından söz etmek oldukça zordur.

Fizikteki Bileşik Kaplar Kanununun fizikte olduğu kadar sosyal olaylar için de geçerli olduğu unutulmamalıdır. Yani 1980 öncesi politik ve sosyal ortamında bölücülük, yıkıcılık, anarşi ve kargaşa için araç olarak kullanılan derneklerin baskı altında tutulması ve dolayısıyla derneklere karşı devletçe alınan tavrın vakıflaştırmayı hızlandırdığı ve vakıf sayısının artmasında önemli yeri olduğu bilinmelidir.

Çarpık, karmaşık ve ne olduğu belirsiz vakıflaşmadaki yozlaşma ve dejenerasyona son vermek için kurulacak vakfın "*yeterli mal ve hakka*" sahip olduğu araştırılmalı ve bu konuda onay için Vakıflar Genel Müdürlüğüne yetki verilmelidir.

D. VAKIFLARIN HİZMETLERİ:

Yurdumuzda yüzyıllar boyunca kurulmuş vakıflar, hayır, şart ve hizmetleriyle sosyal, ekonomik ve kültürel sahalarda önemli hizmetleri yerine getirdiği gibi, gelir kaynağı olan malların yönetimi ve işletilmesi ile de ekonomik hayata geniş ölçüde yararlı olmuşlardır.

Şimdiye kadar kurulmuş, sayısının henüz kesinlik kazanmadığı ancak yurt düzeyinde ellibinin üstünde vakfın yerine getirmeye çalıştığı hizmetleri on grupta toplamak mümkündür.¹⁰

1. Eğitim-Öğretim (Halk eğitimi ve moral eğitimi dahil),
2. Sanat ve Kültür,

7. Müslim Demerbilek, **Vakıflar ve Vakıfların Vergilendirilmesi** (Ankara:T.C. Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanları Kurulu, 1981), s.16-28.

8. **Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânı 1982 Programı** (Ankara:T.C Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı,1982), s.358.

9. **Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânı 1979 Programı** (Ankara:T.C Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı), s.144.

10. **Dini, Hayri ve Kültürel Yönleriyle Vakıflar** (Ankara:T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü, 1983), s.4.

3. Sağlık ve Sosyal Yardım Hizmetleri,
4. Spor ve Kültür-Fizik,
5. Sosyal Hizmetler,
6. Ulaştırma Hizmetleri,
7. İktisadi ve İmaret Hizmetleri,
8. Milli Savunma Hizmetleri,
9. Hayratların Korunma ve Bakımı,
10. Dini Hizmetler.

Belirtilen bu hizmetleri yerine getiren vakıflar dışında ayrıca hayvanları korumak, güzel çiçek yetiştirenlere ödülleri vermek ve bayramlarda öksüzlere hediye almak gibi özel amaç taşıyıp genelde hiçbir vakıf sınıfına girmesi mümkün olmayan vakıflar da kurulmuştur.¹¹

Vakıflar İdaresi bugün de yurtda önemli hizmetler görmektedir. Yurtda bulunan eski eserlerin bakım, onarım ve korunması, vakfiyelerde öngörülen sosyal yardımlar, yoksul orta ve yüksek öğrenim öğrencileri için yurdun her tarafında açtığı yurtlar ve bakıma muhtaç öğrenciler için kamplar, yoksul ve kimsesizler için kurulan imaretler, Vakıf Güreba Hastanesi'nin yoksul ve kimsesizler için parasız muayene, tedavi ve ameliyat hizmetleri, âmâ ve kimsesizlere bağlanan aylıklar bu sosyal hizmetlerin başlıcaları olarak Vakıflar Genel Müdürlüğüne yürütülmektedir.¹²

II. VAKIF MALLARININ BELİRLENMESİ VE KORUNMASI İÇİN ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLER

A. VAKIF MAL VARLIKLARI:

Vakıfların ve dolayısıyla Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yukarıdaki saydığımız hizmetleri yerine getirmesi hiç şüphesiz ki elinde bulundurduğu taşınır ve taşınmaz mallar ve bu malların kârlı olarak kullanılmasına bağlıdır.

Vakıflar Mülkiyeti, Şahıs ve Devlet Mülkiyetinden farklı olup özel bir mülkiyet türüne haizdir. Tatbikatta özel hukuk hükümlerine tabidir. Halen Vakıflar Genel Müdürlüğü bünyesinde yer alan hayır hizmetlerinin yapılabilmesi için vakfedilen emlak ki bunu Hayrat da diyebiliriz. Bu tür mazbut ve mülhak vakıflardan kalan 7627 parça hayrat emlak bulunmaktadır ki bu emlakların 7414'ü tarihi ve mimari değere sahip eski eserlerdir. Hayır hizmetlerini maddi olarak destekleyecek şekilde vakfedilen emlaklarda Akar emlaklar olup halen Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından Mülhak ve Mazbut Vakıflar adına işletilen 30944 akar mal varlığı mevcuttur.

B. VAKIF MAL VARLIKLARININ KORUNMASI:

Vakıf mal varlıklarının korunması halen Vakıflar Genel Müdürlüğü ve buna bağlı 20 adet Bölge Müdürlüğü ve 8 adet de Şube Müdürlüğü tarafından iller bazında sağlanmaktadır. Vakıf mal varlıklarının korunması için ilçe ve belde nezdinde herhangi bir tedbir bulunmamakta ayrıca Vakıflar Genel Müdürlüğü nezdinde vakıf mallarına olabilecek tecavüzleri önlemeye yönelik polisiye ve inzibatiye tedbiri de mevcut değildir. Böylece bize ulu amaçlarla kurulmuş bu güzel düşünce eseri vakıflarımızın hizmetlerini yerine getirmek için ihtiyaçları olan hayrat ve akar emlakların yağmalanmasını, Türkiye'de zaten çok ağır çalışan adliye teşkilatından başka koruyabilecek herhangi bir müessese veya kimse olmadığı da açıkça ortadadır. Bu olumsuz durumların belirlenmesi ve ortadan kaldırılması için gerekli önlemler mutlaka alınmalıdır. Gerekli önlemleri de aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz.

C. VAKIF MAL VARLIKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ:

Genel olarak işletmeler, Türkiye'de sermaye yapısına göre üç şekilde sınıflandırılır:

1. Kamu İşletmeleri,
2. Özel İşletmeler,
3. Yabancı Sermaye Yatırımları.

Bu sınıflandırma içine vakıf işletmelerini dahil etmek oldukça zordur. Vakıf İşletmelerinin özelliklerini dikkate alarak kamu işletmelerine yaklaşan kendine özgü yapısı olan (Yani Nev-i Şahsına Münhasır) işletmeler olarak algılamak gerekir. Bunun ifade edilmesinin amacı bugün Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KIT) olarak

11. İbrahim Emin Kozak, "Bir Sosyal ve Siyaset Müessesesi Olarak Vakıf" **Yeni Devir Gazetesi** (15 Aralık 1983), s.2.

12. Enis Batur, "Vakıf", **Milliyet Gazetesi** (11 Aralık 1983), s.9

adlandırılan ve politik malzeme olarak kullanılmış bir çok işletme gibi, vakıf işletmeleri ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bağlı diğer işletmeler de gelecekte politik istismara uğrama ve zarar etme ve dolayısıyla varlıklarını sürdürmemeye durumuyla karşı karşıya kalıp varlıklarını özelleştirme yoluyla kaybedebilirler. Bundan dolayıdır ki bugünden itibaren bazı önlemlerin alınması zorunludur.

D. ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLER:

1. Kira Gelirlerinin Dondurulması Önlenmelidir:

Gayrimenkul Kiralar, hakkındaki kanunla dondurulmuş olan vakıf kira gelirleri yeni akarların yapımı eksiklerinin giderilmesinde yetersiz kalmış, bundan dolayı da vakıflar ve dolayısıyla Vakıflar Genel Müdürlüğü zarara uğramıştır. Bu sakıncalı durumun ortadan kaldırılması için verilen mücadele sonucu 13 Ekim 1983 tarihinde 2912 sayılı vakıf mallarının yeniden kurulmasına ilişkin kanunla bu uygulamaya son verilmiş, kiracılarla 6 aylık bir süre tanınarak 1984 yılı Nisan ayına kadar yeni sözleşmeleri yapılmıştır. Kanun çıkış tarihi ile bugün arasında tam 10 yıl geçmiştir. Bu on yıllık dönem Türkiye'de tüm değerlerin ve dengelerin yerinden oynadığı 10 liralardan 100 liralara ve nihayet 1000 liralara tedavülden kalktığı en büyük para olan 20.000 TL. yerine bugün 500.000 TL.sının basılmaya başlanması dönemidir. O gün için yapılan anlaşmalarla bugün hiçbir soruna çözüm getirilemez. Bundan dolayıdır ki önerimiz Vakıflar Genel Müdürlüğü yeni bir kanunun çıkarılmasına öncülük etmeli ve çıkarılacak kanunla vakıf mallarının kiralara altın veya dövize endekslenmelidir. Böylece zaman içerisinde meydana gelebilecek ekonomik dalgalanmalarda vakıf mallarının zarar görmesi önlenmelidir.

2. Vakıf Mallarının Etkin Olarak Değerlendirilmesi Sağlanmalıdır:

Günümüzde vakıflara ait birçok arazi ya boş bırakılmış veya çok değerlerle müstecirlere verilmiş ya da hiç bir işlem yapılmaksızın gelir getirmesi mümkünken geliri tüketen birer varlık haline getirilmiştir. Örneğin, bir şehirde aynı merkezde bulunan iki işhanından aynı yüzölçümde iki ayrı büro yeri sorulduğunda vakıf işhanında bulunan büronun değerinin özel işhanındaki muadili büronun yarısı kadar bir kira ile tutulduğunu rahatlıkla görebiliriz. Bu sakıncalı durumun giderilmesi için tüm vakıf mallarının yeniden taranarak emsal bedel esasına göre yeni mukaveleler yapılmalıdır. Vakıf malları, rekabet koşullarına göre emsalleriyle aynı değerde tutularak değer yitirmeleri önlenmelidir.

3. Gecekondu Tecavüzleri Önlenmelidir:

Geçmiş dönemin politikaları ve vakıf emlaklarının çok ve dağınık oluşu vakıfların ve Vakıflar Genel Müdürlüğünün denetimini güçleştirmiş, sonuçta çok sayıda vakıf emlakı gecekondu istilasından zarar görmüştür. Gecekondu istilasının yoğun olduğu illerin başında İstanbul, Diyarbakır, Eskişehir, Samsun, Siirt ve Antalya gelmektedir. Son yıllarda yeni bir istila olarak da tatil köyü veya turistik tesis yapma uğruna sahillerdeki vakıf zeytin arazilerinin istilası başlamıştır.

Bu sorunun çözülmesi, gecekondu yayımcılığını önlemek amacıyla çıkarılan 755 sayılı Gecekondu Kanunu ve 5717 sayılı Gayrimenkul Tecavüzün Def'i Hakkındaki Kanun'un işlerliği sağlanmalı. Bu kanunların gecekondu tapu veya tapu tahsis belgeleri vermekle veya vermeyi vaad etmekle işlerliğini yitirmesi önlenmelidir. Vakıf mal varlıklarının korunması için merkezi hükümet yetkilileri ve yerel yönetim yetkilileri yardımcı olmalı ve kendi yetki alanları içinde bazı önlemler almalıdırlar.

4. Yeniden Organizasyona Gidilmeli Yönetim ve Organizasyon Sorunları Giderilmelidir:

Vakıflar Genel Müdürlüğünün çeşitli hizmetlerde bulunan ve bulunması gereken personel sayıları ve dolayısıyla personel açık ve fazlalarına ilişkin 1982 yılında dönemin Vakıflar Genel Müdür Yardımcısı Sayın Necip AKA tarafından yapılan bir değerlendirmeye göre, Vakıflar Genel Müdürlüğünün personel açığı % olarak şöyle ifade edilmiştir:

Genel İdare Hizmetlerinde % 26

Avukatlık Hizmetlerinde % 50

Teknik Hizmetlerde % 40

Sağlık Hizmetlerinde % 32

Müfettişlik Hizmetlerinde % 75

Yukardaki tablo 1982 yılına aittir, sözkonusu tarihten bugüne 11 yıl geçmiştir. Ancak artan problemler doğrultusunda yeni kadrolar sürekli ihtiyaç doğururken bu problemlerin yüzde kaçını giderilmiştir? Bunu yapılacak yeni bir araştırmayla öğrenmek mümkündür.

Yukarda saydığımız yetersizlikler giderilse bile Vakıflar Genel Müdürlüğü yeni bir organizasyona gitmeli, hizmet birimlerini en alt yerel bölgelere kadar yaymalı ve kendisine emanet edilen vakıf mallarının korunmasını sağlamalı ve en etkin şekilde değerlendirmelidir. Vakıflar Genel Müdürlüğünün taşra teşkilatı güçlendirilmelidir.

III. SONUÇ VE ÖNERİLER:

Türk ekonomisi içerisinde önemli bir yer tutan vakıflarımızın günümüzde karşılaştığı sorunlara millet olarak herkesin çözüm araması ve yardımcı olması gerekmektedir. Günümüzde vakıf malından yararlanmayan insan yok gibidir. Örneğin, camiler, hamamlar, hanlar, çeşme ve benzeri yerlerden yararlanmayan insan yok gibidir.

Yurt düzeyinde sayıları yaklaşık ellibinin üzerinde ve amacı insanlığa hizmet etmek olan vakıflarımızın tek tek sağlamış olduğu hizmetleri birleştirip daha yararlı şekilde sunulmasını sağlamak, onları denetim ve gözetim altına almak plân ve örgütlenmesini sağlama görevi Vakıflar Genel Müdürlüğüne verilmiştir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü, vakıf mallarının kiralanması ve işletilmesi, gecekonduların önlenmesi ve vakıf mal varlıklarının korunup değerlendirilmesi için gerekli olan çabayı, yetersiz personel sayısı ve yetersiz organizasyon vasıtasıyla tam olarak yerine getirememektedir.

Yukardaki saydığımız sorunlar ve diğer sorunlar nedeniyle sonuç olarak, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Devlet Bakanlığına bağlı bir kuruluş olmaktan çıkarılıp başlı başına bir Bakanlık haline getirilmesi için Vakıflar Şurası toplu komisyon ve alt komisyonlar oluşturulmalı ve bu komisyon raporlarına göre yeniden organizasyona gidilmeli, etkin bir yönetim ve denetim alanı yaratarak değeri trilyonlarla ölçülemeyen vakıf mal varlıklarının yurt ekonomisine katkıları artırılmalıdır.

Öneriler:

1. Vakıflar Genel Müdürlüğü yeniden yapılandırılmalıdır. Bu yeniden yapılanma dönemi içerisinde Merkez ve Taşra teşkilatı arasındaki yetkiler tekrar belirlenmeli Taşra teşkilatının yetkileri artırılmalıdır.

2. Siyasi baskıları, asgari düzeye indirip Genel Müdürlüğün rahat çalışmasını sağlamak amacıyla, yönetimde istikrarı temin etmek üzere Genel Müdürlük, TRT gibi özerk bir kuruluş haline getirilmelidir.

3. Genel Müdürlük organizasyonu içerisinde her seviyede görev yetki ve sorumluluklar yeniden düzenlenmelidir.

4. Genel Müdürlüğün rahat çalışmasını sağlamak amacıyla eğitim-öğretim, yayın ve halkla ilişkiler faaliyetlerini düzenli biçimde sürdürmesi için Genel Müdürlüğe bağlı Eğitim-Öğretim ve Yayın merkezi kurulmalıdır.

5. Bu yeniden yapılanma çerçevesi içinde üretim işletmeleri döner sermayeleri kurulmalıdır. Çünkü Vakıflar Genel Müdürlüğü bürokratik işlemler yapan bir kamu kuruluşu değildir. Bir üretim işletmesidir.

Bu üretimi realize edecek bir üretim işletmesi döner sermayesi bunun için gereklidir.

6. Mevcut katma ve genel bütçeli kuruluşlar arasında Türkiye'de döner sermayesi olmayan tek kuruluş denebilir. 3036 döner sermaye işletmesi var, bunların içinde Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün tek kuruluşu yoktur. Böyle bir kuruluşun vakıf mal varlıklarının değerlendirilmesi ve korunmasında çok büyük katkılar sağlayacak ve kaynak aktaracaktır düşüncesindeyiz.

7. Yine vakıflarla ilgili araştırmalar yapacak, yönetime yardımcı olacak bir istişare kurulu oluşturulmalıdır. Bu kurulu oluşturabilecek üç gündür semineri izleyen ilgili ve bilgili kişilerden bir danışma kurulu oluşturulmalıdır. Burada önemli olan maddi bir konu değildir. Tamamen manevi hazlarla bu kurulu oluşturabilecek bilgili insanlar aramızda mevcuttur ve bundan yararlanılmalıdır. Bu kurulun yasal bir düzenlemeye de ihtiyacı yoktur. Kendiliğinden oluşabilecek, yeter ki sorulsun, sorulduğunda hiçbir özveriden kaçınmayan bu insanlar her konuda Vakıflar Genel Müdürlüğüne yardım etmeye hazırdır. En azından ben 3 günlük seminer izlenimlerinden bunu edindim.

8. Bugün Türkiye'de Vakıflar Genel Müdürlüğü kadar vakıf mal varlıklarının korunması için yapılan çalışmalar sonucunda toplum ile mahkemelik olan hiç bir kamu kuruluşu yok gibidir. Bütün Bölge Müdürlüklerinde mal varlıklarının korunması için bir çok davalar açılmıştır ve bu davalar yıllarca süregelmektedir.

Bu mevcut davaların tümü gözden geçirilerek davalılarla masaya oturularak bir toplumsal uzlaşma sağlanmalıdır. Genel Müdürlükle toplum arasındaki hukuki anlaşmazlıklar bu şekilde giderilip yeni kaynaklar yaratılmalıdır. Halkla vakıf arasında yeni bir uzlaşma sağlanmış olur.

9. Yeni vakıflar dediğimiz vakıflar sıkı bir denetim altına alınmalıdır. Sıkı denetimin birinci şartı iyi ve sistemli mukayese edilebilir tek düzen bir muhasebe planının uygulanmasıyla sağlanabilir. Sağlıklı bir muhasebe yapısının olmadığı yerde denetimden söz edilemez. Bu şekilde tek düzen muhasebe planının çalışmakta olduğunu ve son aşamaya getirildiğini bu kürsüden sayın hocamdan öğrendim.

Ancak bunun hemen arkasından bu tek düzen hesap plânının eğitiminin uygulanmaya konmasında büyük yarar vardır. Bunu takiben de Batı ülkelerinde olduğu gibi bilgisayara dayalı arşivleme ve denetim sisteminin getirilmesi çalışmalarının başlatılması yararlı olacaktır.

Bunlar yapıldığı takdirde denetim yol gösterici bir nitelik kazanacaktır o zaman vakıf mal varlıkları çok daha rasyonel değerlendirilecektir.

TARTIŞMA

Oturum Başkanı- Sezaî ŞENEL Bey'e teşekkür ediyoruz. Kiraların güncelleştirilmesinden başlayıp, Vakıfların yeniden yapılanması, bir danışma kurulu, yeni vakıflar ve bilgisayarlı düzen hakkında bize toplu ve özet, süresi içinde bir bildiri sundu.

Görüş bildirmek isteyen var mı?

Mehmet ÖZCAN- Kıymetli izleyiciler, bir açıklama yapmak istiyorum izinizle.

Sayın Ömer Sezai ŞENEL Beyefendi, sözlerinin başında, Genel Müdürlüğümüzün genelde sıkıntısı olan bir konuya değindi. Kendilerine teşekkür ediyoruz. Bu vakıfların kurulması anındaki mal varlığı konusu. Daha önceki hocalarımız da çok güzel görüşler ileri sürdüler, inşallah onlardan istifade edeceğiz.

Şimdi efendim, bir hususu açıklamak istiyorum: Bu, ne bizim Genel Müdürlüğümüzün ne de siz vakıf severlerin kusuru. Bir hocamız iki gün önce ihtisas mahkemeleri üzerinde durdu. O kadar büyük ihtiyacımız var ki. Genel Müdürlüğümüz Hukuk Müşavirliği, bunların tescil edilmemesi için ikazda bulunuyor, mahkemelere gerekli önerileri götürüyor; ama, mahkeme heyeti veya ilgili kararı veren hâkim, ihtisas mahkemesi olmadığı için, hâlâ şu anda elimizde 30-40 milyon lira ile kurulan sayısız vakıflar var. 40 milyon lira ile vakıf kuruyor adam. Hocam çok güzel örnekler verdi, ben o zaman bunu açıklayacaktım, fazla vakit almayayım diye yapmadım. 10 milyon lira ile kurulmuş gerçekten birkaç tane vakıf var. 10 milyon lira ne ki; üst düzeyde bir devlet memurunun maaşı. Bilançolar geliyor bize, 500 bin lira inanınız, bilançonun getirisi, götürüsü böyle denklenmiş. Bu vakıflar ne yaparlar?..

Teftiş üzerinde duruldu, müfettiş arkadaşımızı Ardahan'a gönderiyoruz, Kars'a gönderiyoruz, bir ay orada 9-10 vakfı teftiş ediyor, tabii yasal olarak ödenekleri falan, 8-10 milyon lira bütçemizden para ödeniyor; ama, yüzde 5'le, onun denetleme payı olarak Genel Müdürlüğümüze, devlete katkısı, inanınız birkaç milyon bulmuyor. Değerli doçentimiz şimdi öneri olarak dedi ki, getiri olarak yüzde 5. Yüzde 5'lerden zararımız var. Artı, isim vermiyorum, birkaç tane vakfımız bizi mahkemeye verdi. Yüzde 5 denetleme payının arttırımını, maalesef aleyhimize karar çıkardı mahkemeden. Gerçi temyiz ettik, gene uyguluyoruz; ama, tavanı 10 milyon lira tutmuştu, 10 milyon lira alamazsınız diye aleyhimize karar aldılar.

Şunu demek istiyorum: Bu saygıdeğer, çok kıymetli görüşlerinden istifade ettiğimiz hocaların katkılarına sınırsız şükrediyoruz; ama, bu görüşlerin, yani 10 tane madde sunuyorsanız, 1 tanesinin Hükümetler tarafından uygulanmasını istiyoruz, tümünün değilse, bile bir tanesinin. Onun için keşke hükümet yetkilileri, sonuna kadar bu ışık tutan, ışık veren güzel konuşmalarınızı izleseler de... Bizim sıkıntımız orada, hiç değilse onda 1'ini uygulama imkânımız olsa.

Oturum Başkanı- Ben bir-iki ufak not ekleyeyim. 1960 Diyarbakır Kulp'ta Hükümet Konağı inşaatını yapıyoruz, müteahhidiyim. Bizi bulmuşken adli organlar yapıştılar, birlikişiliğe götürüyorlar. Hâkim çekti bizi kenara, dedi ki, eski eser nedir, bunun kıstası nedir bana bir formül verin dedi. Ne anlatayım ben, şimdiki tecrübem de yok o zaman. Dedim ki, resmen bu işi bilenleri çağırırsınız, onlar size söylerler, eski eser midir değil midir?

Şimdi, vakıflarda çalıştığımız zaman, Mülkiye mezunlarına, yeni kaymakam adaylarına, sizlerden, vakıflardan idare meclisi üyesi falan filan giderler, vakıfları anlatacak konferans verirlerdi. Güya o işte iki hafta, üç hafta falan sürecek denirken, iki saate inerdi. Ben de bir-iki kere bulundum, orada yeni kaymakam çıkacaklara, eski eser nedir, vakıflar nedir, nasıl davranılır. Böyle sorunlarla güncel yaşamınızda karşılaşırsanız ne yaparsınız falan gibi, iki saatte ne anlatılırsa anlatılırdı. Yani, tabii bunların içinde adli organlar da vardı. Biliyorsunuz o vakıf kaynaklı olup da şu veyahut da bu şekilde başka kurumların, kişilerin eline geçmiş olanların tekrar vakfa iadesi kanunu çıktıktan sonra, pek çok dava, ben de yakından biliyorum, vakfiyesini getirin diyordu hâkim, yok ki, kaybolmuş, yanmış, yıkılmış, kaybolmuş... İbraz edemeyince de, hayır vakıf değil bu diyor, geçiyor. Halbuki, herkes biliyor ki, o vakıf. İçindeki de biliyor; ama... Yani, mesele böyle vakıfları çok aşar. Hakikaten, adli mercileri, yöneticileri de bilgilendiren, vakıf dendiği zaman şöyle bir durulan, iki-üç saniye bir düşünülen bir kültürün, bir bazın oluşması lazım. Çok önemli. Vakıfları falan çok aşan bir mesele, belki de vakıflar, bu dediğim baz olursa en son merci olacaktır. Hani adamcağzın biri ölüyor, herkes öldü diyor, görüyor işte; ama doktor ölmüş demeyince gömmeyorsunuz. Bu kültürün oluşması lazım. Herkes bunu biliyor, ama bu kültür oluşmadığı için vakıflar da hakikaten çırpınıyor, davalar, para, zaman, her şey akıp gidiyor. Hep istiyoruz bunu böyle yaygınlaştıralım. İşte öneriler geliyor, ilkokuldan başlayalım, kültürünü verelim, bilmem ne yapalım

Şaban ERKİLET- Son konuşmacıdan bir önceki konuşmacımız, Sezai ŞENEL Beyefendi'nin önerilerine candan katılıyorum ve Başkan olarak sizin de, son cümlelizden yararlanarak şu iki konuya değinmek istiyorum.

Hukuk Fakültelerinde, maalesef, medeni hukuk kürsümüz var, medeni hukuk derslerimiz var; ama, şu ülkemizin, şu ihtiyaçlarına cevap verecek bir vakıf hukukunu geliştiren veya bu konuda daha özlü, daha dikkatli - yoksa sayfalar arasında, Medeni Kanununun 84, 85, 86 ncı maddelerindeki vakıflarla ilgili düzenlemeler değil- gerekirse bunun uygulamasıyla ilgili daha geniş çaplı ve oradan çıkacak hakim adaylarına, avukat adaylarına veya serbest meslekte çalışacak kişilere, normları vermekte yarar var.

Maalesef ben, Ankara Hukuk Fakültesini bitirdim, bu konuda, üzülerek söylüyorum,- içimizde hocalarımız var, onlar da tasdik edecektir- en ufak bir nosyon almadım. Kendi çabalarımla... Birincisi bu.

İkincisi, memleketin ihtiyacıdır bu, ihtiyaçtır. Bu ihtiyaç için, gerekirse YÖK'le ilgili arkadaşlarımız veya kuruluşlar, genel anlamda, fakültelerimize, sadece Hukuk Fakültesi değil diğer yüksek öğretim kurumlarımıza da bu konuda gerekli kültürü verecek, uygulamaya açıklık getirecek, daha canlı bir eğitim sistemini, öğretim sistemini kurmakta yarar var derim.

Bu konuda kısa bir izlenimim var benim Batıyla ilgili. Maliye mensubu olarak, Katma Değer Vergisi eğitimi için Almanya'ya davet ettiler. Gerekli eğitimi yaptıktan sonra, eyalet okullarını gezdik. Sonra, Bonn'da, yine bir maliye okulu gezilirken dikkatimi çeken şu oldu: Diğer okullardan farklı bir donatımla karşılaştım. Perdeler beyaz, çiçekler var masalarda. Dikkatimi çekti, sordum, dedim ki, öteki okullarda yoktu bu, burada niye var dedim? Şunu söylediler, dediler ki, bu okulda hâkimleri eğitiriz, maliyeyle ilgili konuları, hâkimleri belli aralıklarla çağırır onlara kurs veririz, dediler. Ben başka şeye girmek istemiyorum, demek ki, Batı dediğimiz veya örnek almaya çalıştığımız zümreler de bazı sistemleri geliştirmişler. Ülkemizde de gerekirse, hâkim adaylarımızı veya ilgilileri, belli sempozyumlara, belli eğitimlere, belli toplantılara çağıralım, oturalım, konuşalım. Bu konuda hiç çekinmeyelim. Yani, hakimimizi, avukatımızı, bu bilgilerden yoksun demeyelim; ama, şu problemler konusunda onların da görüşlerini alalım. Bunda fayda var. Yoksa A ilçesindeki asli hâkimi veya şeyinde bir kayıt tutulmayabilir... Niye tutulmuyor, bunun sorusunu soralım.

Teşekkür ederim.

Suat BALLAR- Efendim, konu yargıya değindiği için, 40 yıllık bir avukat olarak uygulamacısı olduğum için, bazı gerçekleri ortaya koymak istiyorum.

Şimdi, İstanbul hâkimleri, hemen hemen Türkiye'deki hâkimlerin en iyileridir; ama, İstanbul Asliye Hukuk hâkimlerinin çoğu, mukataayı bilmez, icareteyni bilmez ve yargının bu konuda tek dayanağı Vakıflar Genel Müdürlüğü'dür. Ne yazık ki, Vakıflar Genel Müdürlüğü avukatları da bunu bilmez. Şimdi ben kaç defa, hem bilirkişi olarak, hem taraf vekili olarak girdiğimde, mahkemeye ibraz edilen vakfiyelerin, metinlerini inceleyip, vakfedenin ne istediğini ortaya koymak istiyoruz. İbraz edilen fotokopileri okumaya imkân yok. Ben, Dokuzuncu Asliye Hukuk Mahkemesinde, üç defa celseyi ertelettirdim ve Vakıflar avukatından daha net, temiz bir fotokopinin ibrazını istedim. Aynı zamanda bu vakfiyede dayandığı gerekçenin Türkçe metnini kendisinden istedim. Ne doğru dürüst bir fotokopi ibraz edebildi, ne de dayandıkları gerekçe belirtildi. Bunu hâkimler bilmiyor; ama, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün avukatları da bilmiyor. Önce Vakıflar Genel Müdürlüğü ihtisas organı olduğuna göre, önce onlar tarafından bu konunun iyice bilinmesi, eğitilmesi lazım.

Bakın, Türkiye İş Bankasının kurmuş olduğu Banka ve Ticaret Enstitüsü Vakfı var, her sene Nisan ve Mayıs ayında Ankara'da sempozyumlar düzenler. Bu sempozyuma, uygulamacılarla, yargı organları ve üniversiteler de çağırılır. Çıkan bir yargıtay içtihadı doğrultusunda, hem yargının fikri alınır, hem uygulamacıların fikri alınır, hem üniversitenin fikri alınır. Bunlar bildiri olarak sunulur, tartışılır ve kitap halinde her sene yayınlanır. Bu aşağı yukarı 10 kitap olmuştur. Ama ben, katıldığım birkaç Vakıf Haftasında, hemen hemen hiçbir yargıcı burada görmedim. Neden gelmiyorlar?... Aslında, bir ortam hazırlanır da, bir yargı kararı doğrultusunda vakıfla ilgili bir konu tartışmaya açılırsa gelecektir. Ama bunlar cazip görülmediği için gelmiyor, yoksa gelirler, niçin gelmesinler.

Hakimlere, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün zaman zaman bazı bültenler, bazı bilgiler göndermesi lazım, hâkimleri aydınlatması lazım. Ben, tebliğimde de belirtmiştim, hâkimler sadece Vakıflar Genel Müdürlüğüne değil, bu işi bilen diğer kişilere, üniversitedeki bilim adamlarına da dayanılarak bilgilendirilmesi gerekiyor. Ne yazık ki, bu konu da çok ağır ve zor işliyor. Şimdi panelde de bazı önerilerim olacak, Elbirliği ile bu işi düzeltmekte, bana kalırsa çok büyük yarar var.

Teşekkür ederim.

Prof.Dr.Ercüment KURAN- Bu son oturumda, son derece ilgi çekici iki tebliğ dinledik. Birisi, Sayın Erol YURDAKUL tarafından, meslekten gelen bir vakıfçı tarafından verildi. Hakikaten çok güzel bir tebliğ verdiler, meselelere nüfuz ettiler; ama, püf noktasına gelince sustular. Haklıdırlar, bilmiyorum emekli midirler veya halen çalışıyorlar mı.

İkinci konuşmacımız Yrd.Doç.Dr.Sezai ŞENEL ise, o da daha kısa fakat nazari planda güzel tekliflerde, güzel teşhislerde bulundular. Ondan sonra da, muhterem bir zat söz aldı, biraz dokundu meseleye, ama o da dozunu iyi ayarladı.

Sayın YURDAKUL, bozulmanın açığa çıkmasının, alınan tedbirlerin yanlış olduğunun Tanzimatla başladığını söylediler.

Mesele şudur: Batı karşısında geriledik, o halde ne yapalım, devleti kurtarmak için silahını alalım dedik, silahını aldık, askerî stratejisini aldık; ama devlet gene yenildi. Ne yapalım yetmiyor, o halde Batı müesseselerini alalım dedik, onları da aldık, II. Mahmut dahil, yine yenilmemiz devam etti. Devletin orduyu, Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa ile karşılaştığında iki kere yenildi. Kütahya'ya kadar geldi, Bursa'ya giriyordu. O halde dediler, Batı düşüncesini, Batı hukukunu alalım dediler, aldık; hangi meselemizi hallettik, enflasyon mu düştü, Kıbrıs mı kurtarıldı, Azerbaycan'ı mı yaşattık, Bosna'daki kendini Türk sayan Boşnakları mı kurtardık?

Demekki, meselenin temelinde- Beyefendi okundular- eğitim yatıyor. Bir memleketteki, ilkokul, ortaokul, lise öğretmenleri, hayatını kazanmak için işportacılık yapar, şoförlük yapar. O memlekette hastalık derindir. Bir memlekette ki, hayati konular üzerinde o akşam televizyonda program olur, o programda milletvekilleri, gazeteciler, iş adamları konuşur, Türkiye'nin kültür, iktisadi meseleleri, sosyal meseleleri, sanat tarihi meseleleri üzerinde işadamları, gazeteciler, milletvekilleri konuşur. Ama, üniversiteden profesör çağrılmaz, çağrılrsa da hep aynı kişiler çağrılır. Ama BBC'de, yahut da Amerika'nın Sesi'nde Alman televizyonunda, o akşam o konunun uzmanları konuşur. Uzman kimse siyasi düşüncesi düşünülmeden, komünist olabilir, dinci olabilir, kralcı olabilir, o çağrılır konuşur. Uzmanlığa riayet edilir. Türkiye'de YÖK'ten beri bu kalkmıştır. Bunu düzeltmeyince, Türkiye kurtulmaz.

Teşekkür ederim.

Oturum Başkanı-Teşekkür ederiz.

Tabii YÖK kaldırdı bunu, demekki eğitimcimizi de eğitmek lazım. YÖK'ü kuranlar büyük büyük profesörler.